

SOCIJALNA (NE)OSJETLJIVOST HRVATSKE CRKVE

Stjepan BALOBAN, Zagreb

Sažetak

U Hrvatskoj je, kao tranzicijskoj zemlji, posljednjih godina veoma aktualna tema o socijalnoj osjetljivosti odnosno neosjetljivosti Crkve. Ta se tema u članku obrađuje na osnovu tri socio-religijska istraživanja provedena u Hrvatskoj od 1997. do 1999. godine. Prva dva istraživanja »Vjera i moral u Hrvatskoj« i »Europsko istraživanje vrednota-EVS 1999«, su projekti Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Treće istraživanje je pod nazivom »Aufbruch« provedeno u deset tranzicijskih zemalja. Specifičnost ovog rada je u tome da istražuje mišljenja onih hrvatskih građana koji su se izjasnili kao katolici. Riječ je o svim katolicima, o praktičnim i distanciranim vjernicima.

U prvom dijelu članka traže se odgovori na pitanje o tome koliko su hrvatski katolici osjetljivi na potrebe raznih kategorija ljudi koji su u nevolji, te u kojoj su mjeri spremni angažirati se za druge u dobrovoljnom radu. Proizlazi da je u Hrvatskoj dobro razvijena socijalna osjetljivost katolika, koja ide preko 75%, ali gotovo $\frac{3}{4}$ katolika ne obavlja nikakav dobrovoljni rad.

Drugi dio članka obrađuje mišljenja hrvatskih katolika o službenim predstavnicima Crkve. Obrađuju se pitanja: koliko su katolici zadovoljni odgovorima koje daje Crkva na pojedine životne stvarnosti; Crkva u očima svojih vjernika i socijalna osjetljivost svećenika. Dobiveni su zanimljivi i korisni rezultati o tome kako hrvatski katolici vide službene predstavnike Crkve. Za cjelovitu sliku o tom pitanju trebalo bi provesti istraživanje na samim predstavnicima Crkve.

U završnom dijelu članka pokazuje se da u hrvatskoj Crkvi postoji na socijalnom području puno dobre volje, ali nedostaju mehanizmi koji bi omogućili da se dobra volja usmjeri na konkretne akcije. U tom kontekstu predlaže se traženje novih mehanizama u odnosu na pastoral i katehezu. Na osnovu socijalnog nauka Crkve potiče se na razvijanje socijalno usmjerene duhovnosti.

Ključne riječi: socijalna osjetljivost, socijalni angažman, dobrovoljstvo, hrvatski katolici, službeni predstavnici Crkve.

0. Uvod

Socijalna dimenzija kršćanstva je jedna od temeljnih dimenzija prema kojoj se kroz povijest može mjeriti vjerodostojnost kršćana i Crkve općenito. Ima autora koji govore o socijalnoj revoluciji ranog kršćanstva, misleći pri tom na novo značenje koje osnovnim vrednotama daje kršćanstvo, a posebno se to odnosi na dostojanstvo ljudske osobe.¹

Drugi autori naglašavaju da kršćanstvo u svojim počecima kao religiozna stvarnost posjeduje siguran i posebno jak »'socijalni' utjecaj, iako indirektan, jer evanđelje ne daje konkretne upute ili recepte za svoju socijalnu praksu, nego se oni daju izvesti iz evanđeoskih etičkih principa a u prvom redu iz velikog principa 'ljubi bližnjega svoga kao sebe samoga'! Čini se da je to obilježavajući element novosti kršćanstva.«²

Crkveni Oci su govorili o 'socijalnoj obvezi' koja ima religiozne temelje. Sukladno tome nepravde u svijetu se mogu nadvladati po unutarnjoj promjeni čovjeka, a ne preko jednostavne promjene struktura. Zanimljivo je da su brojni tekstovi crkvenih Otaca izgubljeni, ali 'socijalne homilije' Otaca su tijekom povijesti sačuvane.³

Pri kraju 2. tisućljeća kršćanstva potrebno se pitati kako i na koji način je *socijalna dimenzija kršćanstva* prisutna u suvremenom svijetu?

Ovdje nas posebno zanima *socijalna dimenzija kršćanstva* u hrvatskoj Crkvi. To je važna tema iz više razloga: nakon demokratskih promjena 1990. godine u Hrvatskoj se, sve do najnovijeg vremena, i u društvu i u Crkvi puno spominjao socijalni nauk Crkve; hrvatski građani su početkom 90-ih godina 20. stoljeća više spominjali nego poznavali socijalno učenje Crkve, jer su u komunističkom sustavu u bivšoj državi bili uskraćeni za poznavanje bogatog sadržaja socijalnih dokumenata Crkve.⁴ Budući da se socijalni nauk Crkve kako u hrvatskom društvu općenito tako i među kršćanima u Hrvatskoj slabo poznaje možemo govoriti o pozitivnom i o negativnom aspektu u odnosu na socijalni nauk Crkve u Hrvatskoj. *Pozitivno* je zanimanje za socijalne dokumente Crkve kao i pokušaj primjene pojedinih izričaja na konkretne prilike u životu novog hrvatskog

¹ Zauzimanjem za slabe i potlačene kršćanstvo donosi nove stavove o ženama, djeci i robovima, a posebna se pozornost posvećuje brizi za bolesnike, skrbi za siromahe i za strance, usp. B. KRIEGBAUM, *Socijalna revolucija ranog kršćanstva*, u: A. MIŠIĆ (uredio), *Crkva i zdravo društvo*. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija održanog u Zagrebu 20. i 21. studenog 1998., FTI, Zagreb, 1999., str. 119-124.

² L. PADOVESE, *La dimensione sociale del pensiero patristico: considerazioni generali*, u: *Studia Moralia XXXVII* (1999), br. 2, str. 276.

³ Usp. *isto*, str. 292.

⁴ Usp. S. BALOBAN (uredio), *Socijalni nauk Crkve u hrvatskom društvu*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, Zagreb, 1998., posebno str. 13-43.

društva.⁵ *Negativno* je ono što proizlazi iz nepoznavanja, a to je česta manipulacija upotrebom pojedinih izričaja ili dijelova socijalnih dokumenata Crkve. Naslijeđeni mentalitet iz bivšeg komunističkog sustava se sporo mijenja, a mentalne strukture ostaju dugo prisutne u glavama ljudi, te oni po inerciji prosuđuju, a onda i djeluju prema normama koje su usvojili tijekom svojeg života, posebice u mladosti. Riječ je o tome da se teško mijenja 'forma mentis', tj. teško se mijenja mentalitet u kojem smo desetljećima živjeli. U takvoj situaciji postavlja se pitanje, tko u Crkvi treba aktivno socijalno i uopće društveno djelovati? Ima se dojam da hrvatska javnost očekuje prije svega angažman struktura, institucionalne Crkve, tj. biskupa, svećenika, redovnika i redovnica. Pri tom se nesvjesno zaboravlja da svi kršćani čine Crkvu, a vjernici laici su na poseban način prisutni u svim porama društva.

Veoma su važna pitanja što u takvoj situaciji trebaju činiti biskupi u svojim biskupijama, svećenici u svojim župama, redovnice i redovnici u svojem raznovrsnom djelovanju?⁶ Kako na njih gledaju vjernici laici i što od njih očekuju u odnosu na socijalnu dimenziju kršćanstva?

Tema *Socijalna (ne)osjetljivost hrvatske Crkve* obrađuje se na osnovu nekoliko socioreligijskih istraživanja. Riječ je o tri istraživanja provedena u Hrvatskoj od 1997. do 1999. godine. Dva istraživanja: »Vjera i moral u Hrvatskoj« i »Europsko istraživanje vrednota. EVS – 1999.«, su projekti Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.⁷ Treće istraživanje je pod nazivom »Aufbruch« provedeno u deset tranzicijskih zemalja.⁸

U provedenim istraživanjima ispitivana je opća populacija hrvatskih građana. U ovom radu istražujemo samo one hrvatske građane koji su se *izjasnili kao*

⁵ Pojmovi supsidijarnost, solidarnost, dostojanstvo ljudske osobe, povlaštena briga za siromašne i drugi se sve češće upotrebljavaju. Među pozitivno ubrajamo osnivanje *Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve HBK*, koji počinje s radom u Voćarskoj 106, u Zagrebu, krajem 1997. godine, a službeno je otvoren 5. ožujka 1998. godine.

⁶ U *Gradu za pripremanje pastoralnih, katehetskih i molitvenih susreta* u »Jubilejskoj godini« čitamo da je »socijalno značenje« jedno od četiri temeljna značenja kojemu treba u pastoralnom radu posvetiti posebno značenje. Kako to sprovesti u hrvatskoj Crkvi? Usp. PASTORALNO-MISIJSKI ODBOR VELIKOG JUBILEJA (priredio), *Ja sam život svijeta*. Građa za pripremanje pastoralnih, katehetskih i molitvenih susreta, Glas Koncila, Zagreb, 1999., str. 9-10.

⁷ Prvo istraživanje: »Vjera i moral u Hrvatskoj«, vodi prof. ddr. Marijan Valković, a djelomično izvješće je objavljeno u: *Bogoslovska smotra* LXVIII (1998), br. 4. »Europsko istraživanje vrednota. EVS – 1999« vodi prof. dr. Josip Baloban, a trenutno se obrađuju rezultati koji će biti objavljeni.

⁸ Za Hrvatsku to istraživanje vodi doc. dr. Pero Aračić, a neki rezultati su objavljeni u: M. TOMKA, P. M. ZULEHNER, *Religion in den Reformländern Ost(Mittel)Europa*, Schwabenverlag, Wien, 1999.

katolici,⁹ jer nas zanima upravo socijalna osjetljivost odnosno neosjetljivost svih članova hrvatske Crkve. Riječ je o svim katolicima, o praktičnim i distanciranim vjernicima.

1. Socijalna osjetljivost odnosno neosjetljivost hrvatskih katolika

U uzbudljivom i problemima ispunjenom razdoblju tranzicije kroz koje prolazi Hrvatska, u vremenu »krize« socijalne države¹⁰ na Zapadu i posebno u nadolazećem vremenu globalizacije, kojoj jedni pjevaju hvale a drugi je se pribijavaju,¹¹ od velike je važnosti pitanje: koliko su hrvatski katolici osjetljivi na potrebe svojih bližnjih, te koliko su zabrinuti za životne uvjete pojedinih kategorija stanovništva? Na to se nadovezuje pitanje o spremnosti na angažman posebno preko dobrovoljnih organizacija.

1.1 Zabrinutost za čovjeka u nevolji te spremnost na angažman

Zabrinutost za životne uvjete bližnjih i spremnost nešto učiniti da bi se ti uvjeti poboljšali dva su pitanja na koje smo tražili odgovor u »Europskom istraživanju vrednota. EVS – 1999.«¹²

⁹ Od broja ispitanih hrvatskih građana njih 89,7 % izjasnilo se kao katolici. Usp. G. ČRPIĆ – S. KUŠAR, Neki aspekti religioznosti u Hrvatskoj, u: *Bogoslovska smotra* LXVIII (1998), br. 4, str. 514.

¹⁰ Na Zapadu, u zemljama u kojima je nastala socijalna država, već se duže vremena raspravlja o krizi dosadašnjeg modela socijalne države. U Hrvatskoj se nakon demokratskih promjena 1990. godine počelo više raspravljati o pojmu i značenju socijalne države. Prihvatanje »krize socijalne države« i njezinih posljedica teško »prolazi« kod hrvatskih građana zbog mentaliteta koji je nastao u bivšoj komunističkoj državi u kojoj su se svi problemi rješavali »odozgo«, tj. od vrhova partije i države. Usp. RIJEČ VIJEĆA EVANGELIČKE CRKVE U NJEMAČKOJ I NJEMAČKE BISKUPSKE KONFERENCIJE O GOSPODARSKIM I SOCIJALNIM PRILIKAMA U NJEMAČKOJ, *Za budućnost u solidarnosti i pravdi*, Centar za industrijsku demokraciju SSSH, Zagreb, 1998.; V. PULJIZ (priredio), *Hrvatska kao socijalna država. Zadanosti i usmjerenja*, Centar za industrijsku demokraciju SSSH, Zagreb, 1997.

¹¹ Dobro je da se i u Hrvatskoj sve više raspravlja o globalizaciji. U svijetu je to trenutno jedna od najvažnijih tema o kojoj se posebno raspravlja među kršćanima. Između brojne literature upućujem na veoma korisnu studiju koju je izdala »Znanstvena radna grupa za zadatke Crkve u svijetu Njemačke biskupske konferencije«, pod naslovom: *Die vielen Gesichter der Globalisierung- Perspektiven einer menschengerechten Weltordnung*, Herausgegeben von der Wissenschaftlichen Arbeitsgruppe für weltkirchliche Aufgaben der Deutschen Bischofskonferenz, Bonn, 1999.

¹² Uz suglasnost voditelja istraživanja služimo se nekim podacima iz tog još neobjavljenog istraživanja.

Tablica 1. U kojoj ste mjeri zabrinuti za životne uvjete?

	uopće nisam zabrinut	ne previše	do određene mjere	dosta zabrinut	veoma zabrinut
1. Vaše uže obitelji	0,8	9,0	19,3	32,2	38,6
2. ljudi u Vašem susjedstvu	6,0	21,9	38,2	26,5	6,0
3. ljudi iz regije u kojoj živite	5,7	22,3	41,3	24,6	4,0
4. Vaših zemljaka	5,3	20,2	40,6	25,6	6,1
5. Europljana	15,8	37,1	30,4	10,7	2,0
6. ljudske vrste	8,0	21,3	32,7	22,1	11,9
7. starijih ljudi u Vašoj zemlji	0,7	5,0	26,4	39,5	27,7
8. nezaposlenih ljudi u Vašoj zemlji	0,6	4,5	25,2	41,3	27,8
9. imigranata u Vašoj zemlji	9,0	31,4	37,7	13,3	5,3
10. bolesnih i nemoćnih u Vašoj zemlji	0,6	3,8	25,9	43,8	25,2

Katolici pokazuju najveću osjetljivost i zabrinutost za *bolesne i nemoćne u našoj zemlji, nezaposlene, stare*, te naravno za svoju *užu obitelj*. Najmanju zabrinutost pokazuju za *doseljenike i Europljane*. Razloge takvom stanju treba najvjerojatnije tražiti u posljedicama nametnutog nam rata kao i u odnosu Europe i svijeta prema Hrvatskoj u proteklom desetljeću.

Dobiveni podaci govore, doduše indirektno, koliko su katolici osjetljivi za potrebe pojedinih kategorija ljudi, no ne govore o tome koliko su se *oni* spremni eventualno angažirati da bi se tim ljudima za koje su iskazali zabrinutost i pomoglo.

Zbog toga smo pitali koliko su hrvatski katolici spremni založiti se za pojedine kategorije ljudi.

Tablica 2. Biste li bili spremni učiniti nešto kako biste poboljšali životne uvjete?

	sigurno ne	ne	možda da, možda ne	da	sigurno da
1. Vaše najbliže obitelji	0,0	0,1	1,2	19,7	78,4
2. ljudi iz Vaše lokalne zajednice	0,2	2,2	29,2	51,7	15,2
3. starijim osobama	0,2	1,5	21,0	57,2	18,3
4. imigranata u našoj zemlji	3,2	15,6	45,5	26,2	5,4
5. bolesnima i nemoćnima	0,0	1,3	19,2	56,7	21,2

Prema ovim rezultatima, naši katolici su prilično raspoloženi za konkretnu pomoć raznim kategorijama ljudi koje smatraju potrebnima. Zabrinjava odnos prema doseljenicima, ljudima koji su došli u našu zemlju. Njima su naši katolici značajno manje spremni pomoći. Gotovo 100% (točno 98,1 %) hrvatskih katolika spremno je založiti se kako bi pomoglo članovima svoje uže obitelji.¹³

Nakon ovako dobivenih općenitih rezultata, zanimalo nas je koliko neki sociodemografski indikatori: molitva, veličina mjesta stanovanja, dob, odlazak na misu i prihodi po obitelji utječu na dobivene rezultate?¹⁴ U ovom radu se ograničavamo samo na neke kategorije ljudi i na nama zanimljive sociodemografske indikatore.

- Spremnost na angažman za potrebne ljude iz lokalne zajednice

Kada je riječ o spremnosti na angažman prema ljudima iz lokalne zajednice, dolazimo do rezultata da oko 70% (Tablica 2) katolika pokazuje spremnost angažirati se za pomoć na lokalnoj razini.

Tablica 3. *Angažman u lokalnoj zajednici – molitva*

spremnost na angažman za potrebne ljude iz lokalne zajednice	molitva			
	nikada	ponekad	često	dnevno
nije spreman	3,3	2,1	2,3	2,5
možda da, možda ne	33,0	43,3	28,6	20,4
spreman je	63,7	54,6	69,1	77,1

Veću spremnost za angažman u lokalnoj zajednici pokazuju oni koji *dnevno mole*, njih 77,1%.

¹³ U tumačenjima socioloških istraživanja uobičajeno je, zbog lakšeg razumijevanja i manje opterećenosti brojkama, »zbrjati« kategorije koje su najbliže, npr. »veoma zabrinut« i »dosta zabrinut« u »zabrinut« i »uopće nisam zabrinut« i »ne previše« u »nisam zabrinut«. Tako je i s drugim sličnim kategorijama. Tim, uobičajenim načinom se služimo u ovom radu.

¹⁴ Taj dio kao i ostale sociološki relevantne podatke obradio je prof. Gordan Črpić, tajnik »Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve«.

Zanimljiv je podatak da su oni vjernici koji ponekad mole manje spremni priskočiti u pomoć od onih koji se izjašnjavaju katolicima, ali izjavljuju da praktično nikada ne mole.

Kada govorimo o spremnosti na angažman u lokalnoj zajednici, vrijedno je zapitati se utječe li veličina mjesta, tj. sredina na spremnost vjernika da se značajnije angažiraju za bližnje u lokalnoj zajednici.

Tablica 4. *Angažman u lokalnoj zajednici – veličina mjesta*

spremnost na angažman za potrebne ljude iz lokalne zajednice	veličina grada (mjesta)					
	do 2000	2 - 5 000	5 – 20 000	20 – 100 000	100 – 500 000	više od 500 000
nije spreman	1,9	1,9	2,2	2,5	1,5	5,6
možda da, možda ne	28,4	34,6	25,8	16,3	45,6	29,0
spreman je	69,6	63,6	71,9	81,3	52,9	65,3

I ovdje smo dobili zanimljiv rezultat. Katolici su najspremniji angažirati se u lokalnoj zajednici veličine između 20 – 100 000 stanovnika, dok najmanju spremnost za angažman te vrste pokazuju katolici srednje većih gradova, od 100 do 500 000 stanovnika. Veću spremnost od ovih posljednjih pokazuju oni koji žive u gradu sa više od 500 000 stanovnika, npr. u Zagrebu.

Tablica 5. *Angažman u lokalnoj zajednici – dob*

spremnost na angažman za potrebne ljude iz lokalne zajednice	dob				
	preko 59 godina	od 49 do 58 godina	od 39 do 48 godina	od 29 do 38 godina	ispod 28 godina
nije spreman	4,6	2,4	2,3	3,2	1,2
možda da, možda ne	31,5	24,2	23,1	27,5	38,0
spreman je	63,9	73,4	74,6	69,3	60,7

S obzirom na dob, najraspoloživiji za angažman u lokalnoj zajednici, u smislu pomoći ljudima su katolici između 40 i 60 godina, dok mlađi od 28 godina pokazuju nešto veću rezerviranost prema angažmanu te vrste, iako je njihova spremnost za angažman još uvijek veoma visoka, tj. oko 60%.

- Osjetljivost za pomoć starijim osobama

Općenito se može vidjeti da postoji dobra osjetljivost naših katolika za pomoć starijim osobama, no ipak postavlja se pitanje kako je ona distribuirana s obzirom na neke sociodemografske pokazatelje.

Tablica 6. *Angažman za potrebe starijih osoba*

spremnost na angažman za potrebe starijih osoba	veličina grada (mjesto)					
	do 2000	2 - 5 000	5 - 20 000	20 - 100 000	100 - 500 000	više od 500 000
nije spreman	1,6	1,2	1,1	2,7	1,5	3,2
možda da, možda ne	20,4	28,2	13,5	12,0	35,3	18,5
spreman je	78,0	70,6	85,4	85,3	63,2	78,2

S obzirom na veličinu mjesta u kojemu katolici žive dobivamo da najveću osjetljivost za potrebe starijih osoba pokazuju katolici u gradovima veličine od 5 do 100 000 stanovnika, a najmanju u gradovima veličine od 100 do 500 000 stanovnika.

Tablica 7. *Angažman za potrebe starijih osoba – molitva*

spremnost na angažman za potrebe starijih osoba	molitva			
	nikada	ponekad	tjedno	dnevno
nije spreman	1,1	2,6	0,5	2,2
možda da, možda ne	27,5	32,1	21,7	12,0
spreman je	71,4	65,3	77,9	85,8

I s obzirom na starije osobe, veću osjetljivost za njihove potrebe i spremnost za angažman pokazuju katolici koji češće mole, tj. tjedno (77,9%) odnosno dnevno (85,8%), a oni koji mole »ponekad« najmanje su spremni angažirati se za starije osobe, manje i od onih koji izjavljuju da ne mole nikada.

- Mogući razlozi – motivi pomoći starijima!

Tablica koja slijedi želi dati odgovor na pitanje zašto katolici žele pomagati starijim ljudima u našoj zemlji!

Tablica 7. *Postoji više razloga da se pomogne starijim ljudima u našoj zemlji. Recite mi za svaki od razloga, koje ću Vam pročitati, odgovaraju li Vam ili ne?*

	uopće ne	ne toliko	do određene mjere	mного	veoma mnogo	ne odnosi se na ispitnika
1. zato što osjećam moralnom obvezom pomoći	0,7	1,7	13,4	37,4	22,3	24,5
2. zato što suosjećam s njima	0	1,9	14,3	37,7	21,6	24,5
3. zato što je to u interesu društva	8,0	16,4	25,9	17,0	7,7	25,0
4. zato što je to u mom interesu	21,3	19,7	16,7	11,6	5,7	25,0
5. da im učinim nešto zauzvrat	11,7	12,9	20,3	21,7	8,3	25,2

Ova nam tablica pokazuje da je najveći postotak katolika u Hrvatskoj spreman pomagati starijim osobama zbog toga što se smatraju moralno obveznim to činiti, te što suosjećaju s njima, a najmanje motivacije za pomoć starijima nalaze u vlastitom interesu. To govori da su hrvatski katolici prilično osjetljivi za pomoć starijima i značajno socijalno osjetljivi za njihove potrebe. Oko 25% katolika u desnoj koloni izjasnili su se da nisu spremni založiti se u pomoći starijim osobama.

– Osjetljivost za pomoć imigrantima u našoj zemlji

S obzirom na postavljena pitanja (usp. Tablica 1) najveća neosjetljivost naših katolika postoji za potrebe doseljenika u našoj zemlji. Postoje vjerojatno i

objektivni razlozi za takvo stanje koji se mogu tumačiti velikom nezaposlenošću, vlastitom teškom materijalnom situacijom i drugim razlozima. No, za Crkvu i za njezino socijalno usmjerenje to je ozbiljno pitanje s kojim se treba pozabaviti. Koristeći prethodno spomenute analize i gledajući postoje li kakve razlike u odnosu na ovo pitanje s obzirom na *spol, dob, veličinu mjesta, postignuti stupanj obrazovanja, učestalost odlazanja na misu i učestalost molitve*, došli smo do rezultata da nam u odnosu na ovu kategoriju ljudi postoje razlike jedino s obzirom na *učestalost molitve i učestalost odlazanja na mise*.

Tablica 8. *Angažman za potrebe imigranata – molitva*

spremnost na angažman za potrebe imigranata	molitva			
	nikada	ponekad	tjedno	dnevno
nije spreman	25,6	22,4	19,0	16,3
možda da, možda ne	45,6	54,2	50,0	41,2
spreman je	28,9	23,4	31,0	42,5

Proizlazi da su vjernici katolici, koji dnevno mole, spremniji angažirati se i za potrebe doseljenika, dok su oni koji mole »ponekad« opet najmanje spremni na takav angažman.

Tablica 9. *Angažman za potrebe imigranata – odlazak na misu*

spremnost na angažman za potrebe imigranata	odlazak na mise			
	nikada	ponekad	mjesečno	tjedno i češće
nije spreman	20,0	23,8	17,4	15,9
možda da, možda ne	50,0	48,9	49,4	44,6
spreman je	30,0	27,3	33,1	39,4

I u ovom slučaju dobili smo rezultat da su katolici koji najmanje tjedno odlaze na mise značajno više spremni pomoći doseljenicima, tj. osjetljiviji su za njihove potrebe.

- Razlozi za pomoć imigrantima u našoj zemlji

Slijedeća tablica donosi razloge zbog koji se pomaže odnosno ne pomaže doseljenicima u našoj zemlji.

Tablica 10. *Postoji više razloga da se pomogne imigrantima u našoj zemlji. Koji su to razlozi?*

	uopće ne	ne toliko	do određene mjere	mnogo	veoma mnogo	ne odnosi se na ispitanika
1. zato što osjećam moralnom obvezom pomoći	0,5	2,4	12,3	10,8	4,8	69,2
2. zato što suosjećam s njima	0,2	1,9	11,6	12,4	4,6	69,3
3. zato što je to u interesu društva	2,4	5,3	12,6	6,6	3,4	69,7
4. zato što je to u mom interesu	8,5	9,4	7,7	3,3	1,7	69,5
5. da im učinim nešto zauzvat	9,7	7,3	7,9	4,0	1,5	69,6

Od pet nabrojanih razloga većina katolika pronalazi motivaciju za pomoć doseljenicima u moralnoj obvezi i suosjećanju. Inače, doseljenicima je spremno pomoći oko 30% katolika, a oko 70% njih ne pokazuje socijalne osjetljivosti za probleme imigranata, odnosno ne pokazuje spremnost na socijalni angažman kako bi im se pomoglo.

- Osjetljivost za pomoć bolesnima i nemoćnima u našoj zemlji

Već smo vidjeli da postoji velika spremnost katolika za pomoć bolesnima i nemoćnima (usp. Tablica 1), no i ona varira s obzirom na neke indikatore.

Tablica 11. *Angažman za potrebe bolesnih i nemoćnih – veličina mjesta*

spremnost na angažman za potrebe bolesnih i nemoćnih	veličina grada (mjesta)					
	do 2000	2 - 5 000	5 - 20 000	20 - 100 000	100 - 500 000	više od 500 000
nije spreman	1,3	1,9	1,1	1,3	0	1,6
možda da, možda ne	20,1	25,9	9,0	12,8	33,8	13,7
spreman je	78,7	72,2	89,9	85,9	66,2	84,7

Proizlazi da postoji značajna razlika s obzirom na mjesto u kojem katolici žive. Najveću osjetljivost za pomoć ovoj kategoriji ljudi pokazuju vjernici koji žive u gradovima od 5 – 100 000 stanovnika, a najmanju oni koji žive u gradovima od 100 – 500 000 stanovnika. Uspoređujući ove podatke s prije dobivenim rezultatima (usp. Tablica 4 i 6) možemo ustvrditi da je to »specifikum« naše sredine koji bi trebalo dodatno objasniti i istražiti. Zasadamo možemo samo konstatirati da stupanj urbanizacije utječe na osjetljivost katolika za potrebe ljudi s kojima žive u lokalnoj zajednici.

U istraživanju smo dobili također značajnu razliku s obzirom na prihode po obitelji.

Tablica 12. *Angažman za potrebe bolesnih i nemoćnih – prihodi po obitelji*

spremnost na angažman za potrebe bolesnih i nemoćnih	prihodi po obitelji			
	do 2000 kn	2 - 5000 kn	5 - 8000 kn	preko 8000 kn
nije spreman	0,9	1,1	2,1	0,0
možda da, možda ne	8,7	20,3	22,6	21,8
spreman je	90,4	78,6	75,2	78,2

Najsiromašniji vjernici, s prihodima po obitelji do 2000 kn pokazuju se najosjetljivijima za potrebe bolesnih i nemoćnih (90.4%). Oni bogatiji su također

spremnosti pomoći bolesnima i nemoćnima (preko 75%). Naravno, i tu je osjetljivost veoma visoka, no jedan dio katoličke populacije s višim prihodima više je spreman kalkulirati s obzirom na pomoć bolesnima i nemoćnima.

1.2 Organizirana dobrovoljnost kao zadatak

Prema dosad izloženim rezultatima, mogao bi se dobiti dojam da je hrvatska Crkva, gledana pod kutom vjernika laika, veoma osjetljiva za potrebe mnogih kategorija ljudi i da su mnogi katolici, vjernici spremni aktivno se angažirati u pomoći potrebnima.

Bilo bi za očekivati da su katolici uključeni u razna dobrovoljna društva gdje svojim dobrovoljnim radom mogu pomoći konkretnim ljudima u potrebi. Rezultati o pripadanju dobrovoljnim organizacijama i o dobrovoljnom radu u njima to ne potvrđuju. Slijede dvije tablice, koje pokazuju dvije stvari: pripadnost određenoj dobrovoljnoj organizaciji i dobrovoljni angažman, tj. dobrovoljni neplaćeni rad u nekoj od tih organizacija.

Tablica 13. *Kojoj, ako uopće nekoj, dobrovoljnoj organizaciji ili aktivnosti pripadate?*

	nije spomenuto	spomenuto
a) socijalne organizacije za starije osobe, osobe s hendikepom ili siromašne	98,0	2,0
b) religiozne ili crkvene organizacije	86,1	13,9
c) odgojno-obrazovne, umjetničke, muzičke ili kulturne aktivnosti	92,7	7,3
d) sindikati	87,6	12,4
e) političke stranke ili grupe	94,8	5,2
f) lokalne organizacije za pitanja poput siromaštva, zapošljavanja, stanovanja, jednakosti rasa	98,6	1,4
g) razvoj trećeg svijeta ili ljudska prava	99,5	0,5
h) očuvanje okoliša, ekologija, prava životinja	96,9	3,1
i) profesionalne udruge	96,6	3,4
j) aktivnosti mladih (poput izviđača, klubova mladih, vodiča itd.)	97,2	2,8
k) sport ili rekreacija	86,4	13,6
l) ženske grupe	98,3	1,7
m) mirotvorni pokreti	99,1	0,9
n) dobrovoljne organizacije koje se bave zdravstvom	97,1	2,9
o) druge grupe	96,1	3,9
niti jedna	45,9	54,1

Tablica 14. *Za koju, ako uopće neku, obavljate trenutno dobrovoljni neplaćeni rad?*

	nije spomenuto	spomenuto
a) socijalne organizacije za starije osobe, osobe s hendikepom ili siromašne	98,9	1,1
b) religiozne ili crkvene organizacije	93,3	6,7
c) odgojno-obrazovne, umjetničke, muzičke ili kulturne aktivnosti	96,2	3,8
d) sindikati	95,5	4,5
e) političke stranke ili grupe	98,1	1,9
f) lokalne organizacije za pitanja poput siromaštva, zapošljavanja, stanovanja, jednakosti rasa	99,2	0,8
g) razvoj trećeg svijeta ili ljudska prava	99,5	0,5
h) očuvanje okoliša, ekologija, prava životinja	97,9	2,1
i) profesionalne udruge	97,9	2,1
j) aktivnosti mladih (poput izviđača, klubova mladih, vodiča itd.)	98,2	1,8
k) sport ili rekreacija	92,5	7,5
l) ženske grupe	98,3	1,7
m) mirotni pokreti	99,1	0,9
n) dobrovoljne organizacije koje se bave zdravstvom	97,5	2,5
o) druge grupe	96,9	3,1
niti jedna	27,6	72,4

Preko 50% hrvatskih katolika pripada nekoj od dobrovoljnih organizacija ili su prisutni u aktivnostima društvenog života. Uzmu li se u obzir organizacije za pomoć starijima, oštećenima u razvoju, bolesnima, ekološke, mirotnive pokrete i pokret za ljudska prava, dakle, bez sportskih, političkih, sindikalnih i crkvenih organizacija, svega 10,8% katolika je uključeno u neku od organizacija ili pokreta za pomoć ljudima, a tek 7,9% njih taj posao obavlja dobrovoljno, tj. bez novčane nadoknade. To je jedan od velikih problema u Hrvatskoj, odnos prema dobrovoljnom radu. Tablice pokazuju realno stanje stvari volonterstva, tj. dobrovoljnog neplaćenog rada u Hrvatskoj.

Gotovo $\frac{3}{4}$ katolika ne obavlja nikakav dobrovoljni rad ni u kojoj od spomenutih organizacija i ni u kojoj od navedenih aktivnosti. Stanje je veoma loše u odnosu na organizacije za pomoć starijim osobama, oštećenima u razvoju i siromašnima, u kojima je angažirano jedva nekoliko posto katolika. Tu se otvara dilema na koju moramo odgovoriti u doglednoj budućnosti, tj. kako to da imamo prilično visoko razvijenu socijalnu osjetljivost naših katolika za pojedine katego-

rije potrebnih ljudi u hrvatskom društvu i Crkvi, koja ide preko 75% (usp. Tablica 2), a tako mali konkretni angažman.

Zaključno u ovom dijelu možemo ustvrditi da hrvatski katolici pokazuju visok stupanj osjetljivosti za potrebe pojedinih ugroženih kategorija ljudi u našem društvu. Oni su u velikoj mjeri voljni angažirati se i pomoći ljudima u nevoljama, ali na razini konkretnog života izostaje akcija. O razlozima takvog stanja potrebno je u budućnosti puno više raspravljati.

2. Pogled na socijalnu osjetljivost odnosno neosjetljivost službenih predstavnika Crkve

Daje li službena Crkva prema mišljenju hrvatskih katolika adekvatne odgovore na pojedine životne stvarnosti; o kojim pitanjima se Crkva treba javno izjašnjavati i zauzimati stavove; kakva je socijalna osjetljivost svećenika u očima katolika, vjernika laika? To su neka od pitanja koja se sve češće u različitim kontekstima vjerničkog i društvenog života u Hrvatskoj postavljaju? Zbog toga što se u javnosti o tome sve više govori i piše, ali prije svega zbog nužno potrebnog dijaloga unutar hrvatske Crkve dobro je suočiti se s mišljenjem katolika, vjernika laika o socijalnoj osjetljivosti odnosno neosjetljivosti službenih predstavnika Crkve. Mi to ovdje činimo na osnovu spomenutih istraživanja! Treba naglasiti da je to »mišljenje vjernika o službenim predstavnicima Crkve«, koje može više ili manje odgovarati stvarnom stanju. Do realnije slike o osjetljivosti odnosno neosjetljivosti službenih predstavnika hrvatske Crkve moglo bi se doći tek tada kada bismo preko istraživanja dobili mišljenje i stavove službenih predstavnika Crkve.¹⁵

2.1 *Koliko su katolici zadovoljni odgovorima Crkve na pojedine životne stvarnosti!*

Crkva kao institucija ima utjecaj na zbivanja u svijetu. Smisleno je pitati se koliko su vjernici, katolici zadovoljni odgovorima na pojedina važna pitanja kako crkvene tako i društvene zajednice. U istraživanju »Vjera i moral u Hrvatskoj« postavljena su pitanja općoj populaciji hrvatskih građana, a u posebnom istraži-

¹⁵ Do sada nemamo u Hrvatskoj socioreligijskih istraživanja koja bi pod tim vidom iznosila mišljenja i stavove službenih predstavnika Crkve. Postoji istraživanje Franjevačkog instituta za kulturu mira iz Splita i Instituta »Ivo Pilar«- centar Split, koje veći naglasak stavlja na redovnički život, jer su ispitivani samo redovnici i redovnice u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Usp. N. DUVNJAK, Rezultati socioreligijskog istraživanja u franjevačkim provincijama Hrvatske i Bosne i Hercegovine, u: *Crkva u svijetu* 34 (1999), br. 2.

vanju hrvatskim studentima.¹⁶ Nas ovdje zanimaju odgovori onih hrvatskih građana i studenata koji su se izjasnili kao katolici, a jedni i drugi podaci se uspoređuju.¹⁷

Tablica 15. *Daje li Katolička Crkva zadovoljavajuće odgovore na slijedeća pitanja?*

TVRDNJE	GRAĐANI			STUDENTI		
	pretežno se ne slaže	niti se slaže niti ne slaže	pretežno se slaže	pretežno se ne slaže	niti se slaže niti ne slaže	pretežno se slaže
moralne probleme i potrebe ljudi	14,4	21,5	63,3	27,5	28,4	44,0
probleme u obiteljskom životu	15,0	28,1	55,9	28,1	32,6	39,0
duhovne potrebe ljudi	4,2	11,9	83,2	10,9	19,1	69,5
socijalne probleme u našoj zemlji danas	31,7	33,2	34,3	46,5	33,9	18,9

Na pitanja u kojoj mjeri katolici smatraju da Crkva daje zadovoljavajuće odgovore na *moralne probleme i potrebe ljudi, probleme u obiteljskom životu, duhovne potrebe ljudi, te socijalne probleme u našoj zemlji* dobili smo slijedeće odgovore: 83,2% katolika opće populacije i 69,5% katolika studenata smatra da Crkva daje zadovoljavajuće odgovore na duhovne potrebe ljudi; 63,3% katolika opće populacije i 44% katolika studenata smatra da Crkva daje zadovoljavajuće odgovore na moralne probleme i potrebe ljudi; 55,9% katolika opće populacije, i 39% katolika studenata smatra da Crkva daje zadovoljavajuće odgovore na probleme ljudi u obiteljskom životu. U anketi je bilo postavljeno pitanje o tome daje li Crkva zadovoljavajuće odgovore s obzirom na socijalne probleme u našoj zemlji. Ovdje, tek 34,3% katolika opće populacije i 18,9% katolika studenata smatra da Crkva daje zadovoljavajuće odgovore na socijalne probleme u našoj zemlji.

Proizlazi da, kako u općoj populaciji tako i kod studenata, najviše i jednih i drugih katolika drži da Katolička Crkva daje najadekvatnije odgovore na duhovne potrebe ljudi, manje zadovoljavajuće odgovore na moralne probleme i potre-

¹⁶ Istraživanje »Vjera i moral u Hrvatskoj« na općoj populaciji provedeno je od 15. 11. 1997. do 10. 1. 1998. godine (uzorak 1245 ispitanika; usp. Djelomično izvješće u: *Bogoslovska smotra* LXVIII (1998), br. 4.), a posebno istraživanje na studentskoj populaciji (rezultati još nisu objavljeni), provedeno je u proljeće 1999. godine. Izvor podataka koji se ovdje navode su ta dva istraživanja.

¹⁷ Iz posebnog istraživanja provedenog unutar istraživanja »Vjera i moral u Hrvatskoj« na populaciji studenata (uzorak 692 ispitanika) proizlazi da od broja ispitanih studenata njih 84,7% izjasnilo se kao katolici.

be, a najmanje zadovoljavajuće na socijalne probleme u našoj zemlji. Dosta je velika razlika između opće i studentske populacije. Studentska populacija je puno kritičnija prema Crkvi.

Odgovor na pitanje daje li Katolička Crkva zadovoljavajuće odgovore na pojedina prije spomenuta pitanja nije nimalo jednostavan, jer on pretpostavlja da je Crkva u mogućnosti dati taj ili te odgovore koji se traže. Pri tom se zaboravlja da Crkva u Hrvatskoj skoro pola stoljeća nije imala ni pravo ni šansu na općedruštvenoj razini ni teoretski ni praktično razvijati određenu osjetljivost i uspješno djelovanje s obzirom na socijalne probleme.

U vremenu u kojemu živimo postoje mnoge ideje o tome o čemu bi Crkva trebala progovoriti i više govoriti, a o čemu bi trebala manje govoriti ili ne bi trebala govoriti i javno se izjašnjavati indikativno je mišljenje hrvatskih katolika opće i studentske populacije o tim pitanjima.

Tablica 16. *Ima li Katolička Crkva pravo govoriti o:*

STVARNOSTI	opća populacija		studenti	
	ne	da	ne	da
1. razoružanju	32,8	66,6	31,0	67,9
2. predbračnim odnosima	25,7	73,5	38,2	61,1
3. kontracepciji	37,7	61,6	46,7	52,4
4. nezaposlenosti	23,8	75,3	29,4	69,1
5. rasnoj i etničkoj diskriminaciji	22,2	76,8	15,3	83,9
6. eutanaziji	35,7	62,0	32,6	64,7
7. homoseksualnosti	42,1	57,2	46,8	52,3
8. ekologiji i razvoju	17,3	82,0	23,0	75,9
9. politici vlade	64,6	34,7	67,0	32,3

U općoj populaciji hrvatski katolici najviše prostora za javno djelovanje Crkve vide u svezi s ekologijom i razvojem, a kod studenata u svezi s rasnom i etničkom diskriminacijom. U našem kontekstu je zanimljivo spomenuti da obje populacije najmanje prostora za javno djelovanje Crkve vide u odnosu na politiku vlade.

U Hrvatskoj imamo neuobičajenu situaciju. S jedne strane od Crkve se očekuje jasnije i odlučnije zauzimanje za socijalnu problematiku u društvu, a s druge strane, prostor njezina djelovanja, kako proizlazi iz odgovora, želi se ograničiti tek na neka područja. Kako to dvoje spojiti ostaje za daljnje proučavanje i dodatna istraživanja.

2.2 *Crkva u očima svojih vjernika*

Iz međunarodnog socioreligijskog istraživanja pod nazivom »Aufbruch«, koje je krajem 1997. godine provedeno u 10 postkomunističkih zemalja, izdvajamo rezultate viđenja hrvatske Crkve u socijalnom kontekstu iz perspektive katolika, jer je to zanimljivo za našu temu.¹⁸

Tablica 17. *Slijedeće se tvrdnje odnose na Crkvu kojoj pripadate. Odaberite izjavu s kojom se potpuno ili djelomično slažete ili ukoliko ste neodlučni srednju kategoriju!*

tvrđnje	slaže se s lijevom stranom		slaže se s desnom stranom			tvrđnje
	potpuno	djelomično	djelomično da, djelomično ne	djelomično	potpuno	
Crkva mnogim ljudima pruža duhovnu pomoć	63,2	21,0	13,7	1,3	0,8	Crkva mnoge ljude duhovno zlostavlja
Crkva je prvenstveno zainteresirana za moć na zemlji	10,4	14,1	36,4	19,5	19,1	Crkva je prvenstveno zainteresirana za onostrano dobro
Crkva nam ne može reći kako u ovome životu biti sretan	14,5	13,4	31,3	21,6	19,1	Crkva nam može reći kako u ovome životu biti sretan
Crkva je prirodni saveznik siromašnih i nemoćnih	37,8	23,6	30,1	4,5	3,6	Crkva je prirodni saveznik bogatih i moćnih
Crkva poštuje svako iskreno uvjerenje (i drugačije)	41,0	24,8	24,1	6,7	3,2	Crkva ne poštuje ni jedno drukčije uvjerenje
Crkva je tu zato da vodi službu Božju	45,1	12,0	29,8	6,0	6,8	Crkva je tu zato da pomogne ljudima
Crkva je ostatak prošlosti	10,8	6,4	23,3	16,3	42,6	Crkva je institucija za sva vremena
U Hrvatskoj je crkva bogata	23,1	17,3	41,4	9,3	7,3	U Hrvatskoj je crkva siromašna
Crkva je zajednica vjernika	59,3	16,4	17,8	2,8	3,2	Crkva je organizacija pod vlašću biskupa i svećenika
Crkva čovjeka uči istini	62,8	17,7	16,6	1,1	1,6	Crkva zavarava ljude zabludama
Crkva želi odgajati ljude u ljubavi prema bližnjemu, prema čovjeku	47,8	9,7	36,3	2,5	3,4	Crkva želi odgajati ljude u ljubavi prema Bogu

¹⁸ Istraživanje je provedeno u predjelima bivše Istočne Njemačke, Hrvatskoj, Litvi, Poljskoj, Rumunjskoj, Slovačkoj, Sloveniji, Češkoj, Ukrajini i Mađarskoj. Usp. prve rezultate u: M. TOMKA, P. ZULEHNER, *Religion un den Reformländern Ost (Mittel)Europa*, Schwabenverlag, Wien, 1999. Uz suglasnost voditelja spomenutog istraživanja za Hrvatsku, doc. dr. Pere Aračića, donosimo dio rezultata tog istraživanja u odnosu na katolike u Hrvatskoj.

Iz ove tablice je vrijedno uočiti da većina hrvatskih katolika drži da je »Crkva prirodni saveznik siromašnih i nemoćnih« (61,4%); Crkva poštuje svako iskreno uvjerenje (i drukčije) (65,8%); Crkva uči čovjeka istini (80,5%). Između dviju tvrdnji: Crkva je tu zato da vodi službu Božju (57,1%) i Crkva je tu zato da pomogne ljudima (12,8%) prednost se daje onom prvom.

Drugi podatak, važan za našu temu je onaj koji daje odgovor na pitanje je li Crkva u Hrvatskoj bogata ili siromašna? Većina naših katolika vjernika, njih 40,4% smatra da je Crkva u Hrvatskoj bogata, a 16,6% njih smatra da je siromašna dok se najveći dio ne može odlučiti (41,4%).

Dobiveni rezultati trebaju poslužiti za daljnja proučavanja i analize viđenja Crkve u Hrvatskoj u očima katolika.

2.3 Socijalna osjetljivost svećenika

Za pastoralni rad i uopće za djelovanje svećenika u Crkvi je važno kako ih doživljavaju i što o njima misle vjernici laici, oni s kojima se susreću i surađuju u svojem radu. Ovdje donosimo mišljenje hrvatskih katolika opće populacije i hrvatskih katolika studenata o nekoliko važnih pitanja s obzirom na život i rad svećenika.¹⁹ To su pitanja u odnosu na život i propovijedanje svećenika; na njihov materijalni položaj, na odnos svećenika prema imućnima i siromašnima; na njihovu spremnost za pomoć i razumijevanje i na odnos specifičnog života svećenika i razumijevanja problema običnih ljudi.

¹⁹ Radi se o istraživanju »Vjera i moral u Hrvatskoj« (usp. bilj. 16 i 17). Usp. članak napisan na osnovu spomenutog istraživanja: G. ČRPIĆ, S. KUŠAR, N. KUZMIČIĆ, Aspekti viđenja katoličkih svećenika iz perspektive građana Hrvatske, u: *Bogoslovska smotra* LXIX (1999), br. 4, str. 493-517.

Za razliku od spomenutog članka, koji obrađuje temu iz perspektive hrvatskih građana, naši podaci se ovdje odnose na opću populaciju katolika i na katolike studente.

Tablica 18. *U slijedećim su tvrdnjama navedena neka viđenja službenika Crkve. U kojoj se mjeri vi osobno slažete s navedenim tvrdnjama?*

	VJERNICI – GRAĐANI					VJERNICI - STUDENTI				
	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	niti se slažem niti se ne slažem	uglavnom se slažem	potpuno se slažem	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	niti se slažem niti se ne slažem	uglavnom se slažem	potpuno se slažem
1. Nema razlike između onoga što svećenici propovijedaju i onoga što žive.	19,2	24,2	29,5	17,4	9,2	21,5	30,1	31,3	13,4	3,4
2. Ljudi bi više vjerovali siromašnim svećenicima.	15,3	17,9	26,0	22,0	18,3	13,8	21,8	26,9	21,1	16,0
3. Svećenici su skloniji imućnijima nego siromašnima.	17,8	18,0	29,0	19,4	15,3	13,0	25,8	39,5	12,7	8,4
4. U svim potrebama se mogu obratiti svećeniku za pomoć i on će me razumjeti i pomoći.	9,0	13,2	28,3	26,1	22,9	11,1	20,3	31,5	26,6	9,9
5. Svećenici, radi svog načina života, ne mogu razumjeti probleme običnih ljudi.	17,3	22,8	26,1	20,6	12,7	16,8	27,6	34,3	14,6	6,4

Iz tablice postotaka vidimo da oko 26% katolika opće populacije i oko 17% katolika studenata smatra da nema razlike između onoga što svećenici propovijedaju i žive, dok se oko 43% katolika opće populacije i oko 51% katolika studenata s time ne slaže, odnosno smatra da postoje razlike u onome što svećenici propovijedaju i onome kako žive. Također je zamjetna razlika između studentske i opće populacije – studenti više uočavaju te razlike od prosječnih katolika. To je i razumljivo, s obzirom na dob i s obzirom na vitalnost i kritičnost te populacije. No, valja uočiti da je relativno visok postotak onih koji uočavaju nesklad između naučavanja i života u obje vjerničke populacije.

Tvrdnju »Ljudi bi više vjerovali siromašnim svećenicima« podržava oko 40% opće katoličke populacije i oko 37% katolika studenata. Ovdje nije toliko značajna razlika između ovih dviju skupina.

Treća tvrdnja govori o mogućoj pristranosti svećenika nekim grupama ljudi, odnosno ljudima različitog socijalnog statusa. Zanimljivo je da 34,7% katolika opće populacije i 21,1% katolika studenata smatra da je tome tako, tj. da su svećenici skloniji imućnijima nego siromašnima. Dakle, prosječno se s tom tvrdnjom više slažu katolici opće populacije, nego katolici studenti.

49% katolika opće populacije i 36,4% katolika studenata izjavljuje da se u svim potrebama mogu obratiti svećeniku za pomoć, a oko 30% studenata i oko

22% građana katolika smatra da se u svojim potrebama ne mogu osloniti na pomoć svećenika.

I posljednja tvrdnja u ovom sklopu odnosi se na, u ponekim krugovima rasprostranjeno mišljenje, prema kojemu svećenici »radi svojega načina života, ne mogu razumjeti probleme običnih ljudi«. S tom se tvrdnjom *ne slaže* 40,1% katolika opće populacije i 44,4% katolika studenata. Oni misle da svećenik može razumjeti probleme običnih ljudi. Naprotiv, 33,3% katolika opće populacije i 21% katolika studenata misli da svećenici radi svojeg načina života ne mogu razumjeti probleme običnog čovjeka.

Dobiveni rezultati su mišljenje hrvatskih katolika o svećenicima. Ne možemo tvrditi da su dobiveni rezultati pravi odraz stvarnog stanja stvari. Za to bi bilo potrebno izvršiti istraživanje na svećenicima. Ipak je potrebno ozbiljno uzeti mišljenja hrvatskih katolika koja nas upućuju na potrebu vjerodostojnosti svećeničkog života i rada. U tom kontekstu, »valja tražiti primjerene odgovore na očekivanja u svezi sa siromaštvom odnosno skromnim načinom života svećenika, umanjivanje distance laik-klerik te uopće smanjivanje jaza između proklamiranih načela i stvarnog života.²⁰

3. Zaključak

O socijalnoj osjetljivosti odnosno neosjetljivosti kršćana i Crkve raspravlja se i u drugim dijelovima svijeta. Veoma zanimljivi podaci mogu se pronaći u velikom talijanskom istraživanju o religioznosti čiji su rezultati objavljeni 1995. godine. 2/3 Talijana drži da je najvažnija djelatnost Crkve pomagati one koji su u potrebi i koji trpe. Između četiri najvažnije funkcije, koje bi prema mišljenju Talijana trebala činiti talijanska Crkva, tri se odnose na socijalni angažman (pomaganje onima koji su u potrebi i koji trpe 66,2%; odgoj i obrazovanje mladih 47,3%; promicanje mira među narodima 33,5%), a samo je jedna specifično vjerskog i duhovnog poslanja (naviještati Isusa Krista i Evanđelje 38,9%). Talijanska Crkva je trenutno više vrednovana prema tome kako djeluje na socijalnom području, nego prema tome kako naviješta religioznu poruku. Zanimljivo je također da se Crkva u Italiji više vrednuje prema socijalnom djelovanju općeničkog tipa, nego prema djelovanju u kojem se Crkva zauzima za konkretne društvene i političke potrebe. Drugim riječima, Talijani više cijene djelovanje Crkve na onim Crkvi tradicionalnim područjima (kao što je pomoć potrebnima i odgoj

²⁰ G. ČRPIĆ, S. KUŠAR, N. KUZMIČIĆ, *Aspekti videnja katoličkih svećenika iz perspektive građana Hrvatske...*, str. 515.

mladeži), nego u zauzimanju protiv organiziranog kriminala ili u zauzimanju stavova o konkretnim socijalnim pitanjima (doseljenici, nezaposlenost...).²¹

Odnos prema socijalnoj dimenziji kršćanstva, ali i općenito društvenog života je veliki izazov za Crkvu u Hrvatskoj u ovom specifičnom vremenu u kojem živimo. Kršćani, katolici u Hrvatskoj imaju velika očekivanja od službene Crkve upravo na socijalnom području. Ako je hrvatska Crkva »prirodni saveznik siromašnih i nemoćnih« (61,4%) i ako prema mišljenju hrvatskih katolika Crkva uči čovjeka istini (80,5%), onda je potrebno povesti računa i o tome *zašto većina hrvatskih katolika (40,4%) smatra da je hrvatska Crkva bogata, a tek 16,6% njih drži da je siromašna, dok se najveći dio ne može odlučiti (41,4%)?* Ovaj posljednji podatak vodi nas do zaključka da se od svećenika i svih službenih predstavnika Crkve očekuje više transparentnosti i u odnosu na materijalno poslovanje i u odnosu na aktivno zauzimanje za potrebne svake vrste u hrvatskom društvu.

To je posebno važno zbog mlađih naraštaja koji su još kritičniji prema Crkvi.

Socioreligijska istraživanja pokazuju da u Hrvatskoj postoji pozitivna klima i dobra volja u odnosu na angažman na socijalnom području. U Hrvatskoj još ne postoje odgovarajući mehanizmi pomoću kojih bi se ta socijalna osjetljivost i dobra volja mogla pretvoriti u dobru akciju!

Potrebno je u pastoralne programe i u katehetske pouke unositi socijalnu dimenziju kršćanstva na koju je suvremeni hrvatski kršćanin sasvim sigurno osjetljiv i spreman je surađivati. Teško je, ali i nemoguće, na tom području dati brza i gotova rješenja. Moguće je ponuditi određene smjernice koje će pomoći u pokretanju odgovarajućih akcija. U tom kontekstu u Hrvatskoj:

- pokazuje se potreba za razvijanjem »nove« duhovnosti, socijalno usmjerene i primjerene vremenu u kojemu živimo. U komunističkom sustavu nije bilo moguće razvijati »socijalnu duhovnost«, socijalno usmjerenu duhovnost. Danas se to pokazuje kao nužnost i gotovo preduvjet vjerodostojnosti svjedočanstva vjere. Ne više »samo« vlastita duhovna izgradnja, već i izgradnja boljega, humanijega, socijalno usmjerenog i nadasve onda kršćanskoga društva;²²

²¹ Usp. V. CESAREO i dr., *La religiosità in Italia*, Arnoldo Mondadori Editore, Milano 1995², str. 247-250.

²² Davne 1965. godine 2. vatikanski koncil je pozvao kršćane da se ne zadovolje čisto individualističkom etikom već da uzmu ozbiljno u obzir zahtjeve socijalne etike u odnosu na potrebe društva u kojem žive. Svi neka »uzmu k srcu da među glavne dužnosti suvremenog čovjeka ubroje društvene obveze i da ih obdržavaju... A to se ne može ostvariti ako i pojedinci i skupine ne budu u sebi uzgajali i u društvu širili moralne i socijalne vrline«, *Pastoralna konstitucija »Gaudium et spes« o Crkvi u suvremenom svijetu*, u: II. VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti. Latinski i hrvatski*, KS, Zagreb 1970., br. 30, str. 659.

- kao pomoć u stvaranju odgovarajućih akcija može nam poslužiti socijalni nauk Crkve. Nažalost, poznavanje istoga je na našim prostorima prilično oskudno;
- vrijedilo bi, i zbog nove evangelizacije u Hrvatskoj, pozabaviti se više socijalnim učenjem Crkve kako bi se onda moglo socijalno živjeti i djelovati i oduševljivati vjernike za socijalne aktivnosti. Moguće je pronaći vjernike koji su spremni angažirati se u raznim aktivnostima u kojima bi se moglo analizirati potrebe i probleme pojedinih župa, biskupija ili cijele Crkve.

Istraživanja pokazuju da u hrvatskoj Crkvi postoje određeni problemi u odnosu na socijalnu osjetljivost svih članova Crkve. Ali, postoji također i dobra volja kako hrvatskih katolika tako i službenih predstavnika Crkve. Nedostaju mehanizmi koje moramo svi tražiti da se dobra volja može usmjeriti u konkretne akcije.

Tu nema nekog općenitog recepta koji bi kao opće pravilo vrijedio, jer uvjeti u kojima živimo nisu nimalo jednostavni. Ulazimo u vrijeme u kojem će se više nego do sada tražiti kompetentnost u službi i dosljednost u životu.

Postoje temelji, koje nam je namrlo kršćanstvo, na kojima se mogu, u dijalogu sa svim ljudima dobre volje u Hrvatskoj, izgrađivati putovi veće socijalne povezanosti i osjetljivosti jednih za druge. To neće ići bez svijesti da je to »veliki zadatak« koji se u Crkvi ne može uspješno izvršiti bez suradnje svećenika i vjernika laika.

Summary

SOCIAL (IN)SENSITIVITY OF THE CROATIAN CHURCH

*In recent years, the most current topic in Croatia, as a transitional country, is social sensitivity, i.e. the insensitivity of the Church. The article deals with this topic on the basis of three socio-religious surveys conducted in Croatia between 1997 and 1999. The first two surveys, »Religion and Morality in Croatia« and »European Value Survey EVS 1999,« were projects of the Catholic Theological Faculty of Zagreb University. The third survey titled *Aufbruch (Beginning)* was conducted in ten transitional countries. The special quality of this work lies in the fact that it deals with the opinions of those Croatian citizens who are professed Catholics. It is about all Catholics, i.e. those practicing and those distanced believers.*

The first part of the article seeks answers regarding the sensitivity of Croatian Catholics to the needs of different categories of people experiencing difficulties and their readiness to engage themselves for others in voluntary work. The results show that the

social sensitivity of Catholics is well developed in Croatia at 75%. Nevertheless, nearly three out four of Catholics are not engaged in any kind of voluntary activity.

The second part of the article deals with the opinions of Croatian Catholics about the official representatives of the Church. It deals with the following questions: in what way are Catholics satisfied with answers to particular realities of life given by the Church; the Church in the eyes of its believers and social sensitivity of priests. Interesting and useful results were obtained as to how Croatian Catholics see their official representatives of the Church. Nevertheless, to get the whole picture on this issue, a survey among the representatives of the Church should be conducted.

The final part of the article shows that there is plenty of good will as to social issues within the Croatian Church, but there is a lack of mechanisms that make it possible to translate this good will into concrete activities. Within this context, there is a suggestion to seek new mechanisms in relation to pastoral and catechesis and to encourage the development of socially oriented spirituality on the basis of the social teachings of the Church.

Key words: social sensitivity, social engagement, voluntary work, Croatian Catholics, official representatives of the Church.